

املاک اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست عمومی ارشاد و انسجام مساجد و حسینیه ها

موضوع خطابت روز جمعه و تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۲۶/ربیع الثاني/۱۴۴۸ هـ، ق مطابق ۱۷ / میزان / ۱۴۰۵ هـ، ش

اهمیت و ضرورت جلوگیری و وقایه از امراض ساری و غیر ساری؛ زیرا وقایه بهتر است از علاج.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين، والعاقبة للمتقين، والصلاة والسلام على إمام المرسلين نبينا محمد صلى الله عليه وسلم وآله وصحبه أجمعين.

أما بعد: (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ). (۱)

مسلمانان محترم و برادران گرانقدر!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

زندگی و صحت در اسلام از نعمت‌های بزرگ و دارای اهمیت فراوان است، و انسان مکلف است از زندگی و صحت خویش محافظت نماید.

در دین مقدس اسلام، یکی از جمله مقاصد پنجگانه یک مقصد آن حفاظت نفس است. برای حفاظت از نفس، امور زیادی بر انسان حرام گردیده است؛ مانند نوشیدن شراب، خوردن چیزهای خبیث، استعمال مواد مخدر، کشتن نفس و غیره. همچنان خوردن بسیاری از چیزهای حرام در حالت گرسنگی شدید و اضطراب برای انسان جایز گردانیده شده است؛ مانند خوردن اشیای مردار در حالت مَخْمَصَه، و به منظور نجات نفس، انسان مأمور شده است به اندازه‌ای غذا بخورد که بتواند زنده بماند. بنابراین، مسلمان باید از هر چیزی که سبب ضرر یا هلاکت او می‌شود خودداری نماید؛ الله تعالی می‌فرماید: (وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ). (۲)

ترجمه: و خود را با دست‌هایتان در هلاکت میندازید.

علامه آلوسی رحمه الله در تفسیر این آیت نوشته است: (وَأَسْتَدِلُّ بِالْآيَةِ عَلَى تَحْرِيمِ الْإِقْدَامِ عَلَى مَا يَخَافُ مِنْهُ تَلْفُ النَّفْسِ) (۳)

ترجمه: از این آیت بر حرام بودن اقدام به کاری استدلال شده است که در آن بیم تلف شدن نفس وجود داشته باشد.

۱- البقرة: (۲۲۲)

۲- البقرة: (۱۹۵)

۳- روح المعاني (۷۸/۲)

بنابراین، کارهایی که سبب بیماری، هلاکت و ضرر می‌شوند، مسلمان باید از آنها خودداری نماید.

همچنان صحت و سلامتی از نعمت‌های بزرگ الله تعالی است و مسلمان باید این نعمت را از زوال و نابودی حفظ نماید.

رسول الله ﷺ فرموده است: (نِعْمَتَانِ مَغْبُونٌ فِيهِمَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ: الصَّحَّةُ وَالْفَرَاغُ).^(۴)

ترجمه: دو نعمت است که بسیاری از مردم در مورد آن زیان کار هستند: صحت و فراغت.

بسیاری از مردم در زمان صحت و سلامتی قدر صحت خویش را نمی‌دانند؛ اما هنگامی که بیمار می‌شوند، تازه درمی‌یابند که بدن سالم چه نعمت بزرگی بوده است. بنابراین، باید پیش از مبتلا شدن به بیماری، برای جلوگیری و پیشگیری از بیماری‌ها اقدام کنیم؛ زیرا پیشگیری از بیماری نسبت به درمان بیماری آسان‌تر است.

بیماری‌های ساری، بیماری‌هایی هستند که از طریق انسان بیمار، حیوان، حشرات، غذاها و آب‌های آلوده یا محیط زیست، به انسان دیگری انتقال می‌یابند؛ مانند سل و توبرکلوز، زکام، انفلونزا، سرخکان در کودکان، ویروس فلج اطفال، سیاه‌سرفه، کولرا، زردی سیاه و زردی ساده، مالاریا، دنگی (پشه‌گزیده گی)، جذام، خارش و بیماری‌های دیگر.

الله تعالی به انسان نعمت بزرگ زندگی را عطا فرموده است. صحت، بدن، عقل و زندگی، همه امانت‌های الله تعالی هستند. مؤمن باید از این نعمت‌ها محافظت کند و کارهایی را انجام ندهد که خود، خانواده و جامعه را در معرض بیماری‌ها و آسیب‌ها قرار دهد.

از همین رو، جلوگیری و پیشگیری از بیماری‌های ساری و غیرساری در اسلام اهمیت بسیار زیادی دارد.

دین مقدس اسلام برای پیشگیری از بیماری‌های ساری و غیرساری، اصول و تدابیر وقایوی را مقرر کرده است. در مورد بیماری‌های ساری، رسول الله ﷺ فرموده است: «فِرٌّ مِنَ الْمَجْدُومِ كَمَا تَفِرُّ مِنَ الْأَسَدِ»^(۵)

ترجمه: از شخص مبتلا به بیماری جذام چنان فرار کن که از شیر فرار می‌کنی.

علامه طیبی رحمه الله در شرح این حدیث می‌نویسد: (ولم يرد الشرع بتعطيلها (الاصول الطبية)، بل ورد بإثباته).^(۶)

ترجمه: شریعت برای تعطیل کردن اصول طبی نیامده است؛ بلکه برای تأیید و اثبات اصول طبی آمده است.

این حدیث دلالت بر این دارد که در برابر بیماری‌هایی که امکان انتقال آنها وجود دارد، باید تدابیر پیشگیرانه در نظر گرفته شود و راه‌های انتشار بیماری محدود گردد؛ و این کار با توکل بر الله تعالی منافات ندارد.

همچنان رسول الله ﷺ فرموده است: «لَا يُورَدَنَّ مُمَرِّضٌ عَلَى مُصِحٍّ»^(۷)

ترجمه: حیوان مریض نباید با حیوان سالم یکجا جمع کرده شود.

^۴ - صحيح البخاري ت (۲۱۲/۱۶)

^۵ - صحيح البخاري (۱۲۶/۷)

^۶ - شرح المشكاة للطبي الكاشف عن حقائق السنن (۲۹۷۹/۹)

^۷ - صحيح البخاري (۱۳۸/۷)، صحيح مسلم (۱۷۴۳/۴)

از این حدیث، جلوگیری از انتقال بیماری دانسته می‌شود؛ اما این انتقال بدون اراده الله جل جلاله صورت نمی‌گیرد؛ چنان که در زمان جاهلیت مردم چنین عقیده داشتند که بیماری به صورت مستقل و بدون اراده الله تعالی انتقال می‌یابد.

طاعون که از جمله بیماری‌های ساری است، رسول الله ﷺ در مورد آن چنین راهنمایی فرموده است: «إِذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ فَلَا تَقْدَمُوا عَلَيْهِ». (۸) ترجمه: هنگامی که شنیدید در سرزمینی طاعون وجود دارد، به آن سرزمین وارد نشوید.

این یک اصل بسیار مهم برای صحت عامه است: هنگامی که یک بیماری ساری شیوع پیدا می‌کند، باید برای جلوگیری از انتقال آن، تدابیر مسئولانه اتخاذ گردد.

در حدیث شریف دیگری آمده است: عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّرِيدِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ فِي وَفْدٍ ثَقِيفٍ رَجُلٌ مَجْدُومٌ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّا قَدْ بَايَعْنَاكَ فَأَرْجِعْ». (۹)

ترجمه: عمرو بن شرید از پدرش شرید رضی الله عنه روایت می‌کند. حضرت شرید رضی الله عنه می‌گوید که درمیان هیئت قبیلۀ ثقیف، شخصی مبتلا به بیماری جذام بود. رسول الله صلی الله علیه وسلم برای او پیام فرستاد که: (مابا توبیعت کردیم، پس برگرد و به مدینه منوره نیا).

هنگامی که حضرت عمر رضی الله عنه به مناطق شام نزدیک شد و آگاه گردید که در شام بیماری طاعون شیوع یافته است، تصمیم گرفت که به سوی مدینه منوره بازگردد. در این هنگام حضرت ابوعبیده بن جراح رضی الله عنه به او گفت: (أَفِرَارًا مِنْ قَدَرِ اللَّهِ؟ فَقَالَ عُمَرُ: لَوْ غَيْرَكَ قَالَهَا يَا أَبَا عُبَيْدَةَ؟ نَعَمْ نَفَرُ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ إِلَى قَدَرِ اللَّهِ). (۱۰)

ترجمه: آیا از تقدیر الله تعالی فرار می‌کنی؟ حضرت عمر رضی الله عنه در پاسخ او فرمود: ای ابوعبیده! کاش این سخن را شخص دیگری غیر از تو می‌گفت! بلی، ما از یک تقدیر الله تعالی، یعنی طاعون، به سوی تقدیر دیگری از تقدیرهای الله تعالی، یعنی صحت و سلامتی، فرار می‌کنیم.

در برخی روایات آمده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم با اشخاص مبتلا به جذام یکجا غذا خورده است. امام نووی رحمه الله در این مورد می‌نویسد: (الْأَمْرُ بِاجْتِنَابِهِ وَالْفِرَارُ مِنْهُ عَلَى الْإِسْتِحْبَابِ وَالْإِحْتِيَاظُ لَا لِلْوُجُوبِ، وَأَمَّا الْأَكْلُ مَعَهُ فَقَعَلَهُ لِبَيَانِ الْجَوَازِ). (۱۱)

ترجمه: امر به اجتناب از شخص مبتلا به جذام و فرار از او، بر استحباب و احتیاط حمل می‌شود، نه بر وجوب؛ و اما غذا خوردن با او، رسول الله صلی الله علیه وسلم این کار را برای بیان جواز انجام داده است.

در حدیث شریف دیگری آمده است. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده است: «مَنْ تَصَبَّحَ بِسَبْعِ تَمَرَاتٍ عَجْوَةٍ، لَمْ يَضُرَّهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ سُمْ، وَلَا سِحْرٌ». (۱۲)

ترجمه: کسی که صبح خود را با خوردن هفت دانه خرماي عجوه آغاز کند، در آن روز زهر و سحر به او ضرر نمی‌رساند.

۸- صحیح البخاری (۱۳۰/۷)، صحیح مسلم (۱۷۴۰/۴)

۹- صحیح مسلم (۱۷۵۲/۴)

۱۰- صحیح البخاری (۱۳۰/۷)

۱۱- شرح النووی علی مسلم (۳۹۳/۷)

۱۲- صحیح مسلم (۱۶۱۸/۳)

علمای کرام می‌فرمایند که در این حدیث، دلیلی بر پیشگیری و وقایه از بیماری‌ها وجود دارد.

اتخاذ تدابیر و قیوی برای جلوگیری از بیماری‌ها، یک اصل شرعی است و مسلمانان باید در برابر بیماری‌ها تدابیر پیشگیرانه را روی دست گیرند؛ زیرا پیشگیری از درمان آسان‌تر است.

امام ابن نجیم رحمه الله در قاعده سیزدهم می‌نویسد: (الدَّفْعُ أَقْوَى مِنَ الرَّفْعِ). (۱۳)

معنای این قاعده در بخش صحت و درمان این است که دفع و جلوگیری از بیماری، اثر و اهمیت بیشتری نسبت به برطرف کردن بیماری دارد؛ زیرا درمان و برطرف کردن بیماری زمان‌گیر است و افزون بر آسیب‌های جسمی، هزینه‌های مالی بیشتری را نیز در پی دارد.

طبیان قدیم و معاصر می‌گویند: (الوقایة خير من العلاج). پیشگیری بهتر از درمان است.

یعنی به جای این که انسان بیمار شود و سپس به درمان طولانی و پرهزینه نیاز پیدا کند، بهتر است از پیش از ایجاد و گسترش بیماری جلوگیری شود.

بر اساس همین اصل، علمای کرام می‌گویند که برای جلوگیری از بیماری فلج اطفال، دادن واکسین و قطره‌های پولیو به کودکان جایز است و برخی از علما آن را لازم می‌دانند؛ زیرا پیشگیری از بیماری‌ها و تقویت فرزندان در برابر امراض ضروری است. در فتوای دارالافتای بنوری تاون به شماره (۱۱۸۸۵) آمده است.

ترجمه: اگر از طریق تحقیق و بررسی ثابت شود که در قطره‌های پولیو اجزای حرام شامل است، یا در مورد این که در قطره‌های پولیو ضرر وجود دارد، شک قوی موجود باشد، در این صورت استعمال قطره‌های پولیو از نظر شرعی جایز نیست؛ اما در غیر این صورت، بدون دلیل و بدون تحقیق، حرام و ناجایز دانستن آن و منع مردم از استفاده آن، کار درست نیست.

پاکی و نظافت از اصول مهم وقایه است:

اسلام دین پاکی و نظافت است. گاهی ناپاکی و رعایت نکردن نظافت، سبب و عامل بیماری‌های ساری و غیرساری می‌باشد.

بنابراین، لازم است که افراد و دولت به صورت مشترک در خانه، قریه، بازار، شهر و محیط زیست، به پاکی و نظافت توجه نمایند تا میکروب‌های بیماری‌زا از طریق آب‌های ناپاک، زباله‌ها، فضولات و کثافات به انسان‌ها و حیوانات انتقال نکند. الله تعالی می‌فرماید: (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ) (۱۴)

ترجمه: چون الله توبه‌کنندگان و پاکیزه‌گان را دوست دارد.

رسول الله ﷺ فرموده است: «الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ» (۱۵)

ترجمه: پاکی و پاکیزگی نصف ایمان است

^{۱۳} - الأشباه والنظائر (مشکول غیر موافق) (۲۴۸/۱)

^{۱۴} - البقرة: (۲۲۲)

^{۱۵} - صحیح مسلم (۲۰۳/۱)

بنابراین، پاک نگه داشتن دست‌ها، نظافت بدن و لباس، پاکیزگی غذا، پاک نگه داشتن خانه و محیط زیست و جلوگیری از آلودگی‌ها، از جمله کارهایی است که در حفظ صحت انسان و جامعه نقش مهمی دارد.

پیشگیری از بیماری‌های غیرساری:

همه بیماری‌ها ساری نیستند. بیماری‌های قلبی، فشار خون بلند، دیابت، چاقی و بسیاری از مشکلات دیگر بدن، می‌توانند با شیوه زندگی انسان، کم‌ تحرکی، تغذیه نادرست و عوامل دیگر ارتباط داشته باشند.

اسلام انسان را به رعایت اعتدال، پاک‌ی و حفاظت خویش از ضرر راهنمایی می‌کند. الله تعالی می‌فرماید: (وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ) (۱۶)

ترجمه: و بخورید و بنوشید ولی در لباس خورد و نوش اسراف و حدگذاری نکنید چون الله اسراف کنندگان را دوست ندارد.

امام ابن نجیم رحمه الله به نقل از برخی طبیبان می‌نویسد: (قَدْ جَمَعَ اللَّهُ الطَّبَّ فِي هَذِهِ الْآيَةِ وَهُوَ قَوْلُهُ { وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا } يَعْنِي الْإِسْرَافَ فِي الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ هُوَ الَّذِي مِنْهُ الْأَمْرَاضُ) (۱۷)

ترجمه: به راستی الله تعالی علم طب را در این آیه مبارکه جمع کرده است، همان فرموده او: { وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا }؛ یعنی اسراف در خوردن و نوشیدن، چیزی است که بیماری‌ها از آن به وجود می‌آیند.

بنابراین، رعایت اعتدال در خوردن، مصرف غذا به اندازه نیاز بدن، خودداری از عادات‌های زیان‌آور و اختیار کردن فعالیت بدنی مناسب و زندگی سالم، از راه‌های مهم حفظ صحت و سلامتی به شمار می‌رود. رسول الله ﷺ فرموده است: «مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وَعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ. بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أَكْلَاتٌ يُقْمَنَ صَلْبُهُ» (۱۸)

ترجمه: انسان هیچ ظرفی را بدتر از شکم خود پر نکرده است. برای فرزند آدم چند لقمه کافی است که کمر او را استوار نگه دارد... این حدیث به ما می‌آموزاند که در خوردن و نوشیدن اعتدال را رعایت کنیم و از پرخوری دوری نماییم.

اهمیت درمان در هنگام بیماری:

در کنار وقایه، اسلام به درمان نیز تشویق کرده است. رسول الله ﷺ فرموده است: «تَدَاوَوْا، فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً» (۱۹)

ترجمه: درمان کنید؛ زیرا الله تعالی هیچ بیماری‌ای را قرار نداده است، مگر این که برای آن نیز درمانی قرار داده است.

بنابراین، مسلمان باید نه تنها پیش از ایجاد بیماری برای وقایه از آن تلاش کند، بلکه هنگامی که بیماری به وجود آمد، باید برای درمان مناسب و تخصصی آن نیز اقدام نماید.

۱۶ - الأعراف: (۳۱)

۱۷ - البحر الرائق (۲۰۸/۸)

۱۸ - سنن الترمذی ت شاکر (۵۹۰/۴)

۱۹ - سنن أبي داود ت الأرنؤوط (۵/۶)، سنن الترمذی ت شاکر (۳۸۳/۴)

حفظ صحت تنها مسؤولیت داکتران و کارکنان صحت نیست؛ بلکه مسؤولیت هر انسان است.

پدر و مادر باید به صحت و سلامتی فرزندان خود توجه داشته باشند. استادان باید اهمیت پاکی و صحت را به شاگردان بیاموزند.

علما و خطیبان باید ارزش صحت و پیشگیری را از دیدگاه اسلام برای مردم بیان کنند. کارکنان صحت باید مشوره‌های درست و مفید در باره صحت به مردم ارائه نمایند. و هر مسلمان باید به گونه‌ای رفتار کند که نه خود را و نه دیگران را بدون ضرورت در معرض خطر قرار دهد.

الله تعالی می‌فرماید: (وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى). (۲۰)

ترجمه: وبرنیکى و تقوا با یکدیگر همکارى نمائید.

همکاری مشترک جامعه در زمینه پیشگیری از بیماری‌ها نیز نمونه مهمی از همین اصل قرآنی است.

برادران گرامی!

بیایید قدر صحت و سلامتی خود را بدانیم. بدن، خانه، مسجد، مکتب، بازار و تمام محیط زیست خود را پاک نگه داریم. در قسمت خوراک از اسراف خود داری کنیم. اصول زندگی سالم را رعایت نماییم. برای پیشگیری از بیماری‌های ساری، توصیه‌های مشروع و مفید متخصصان صحت را عملی کنیم. و اگر کسی بیمار شد، برای درمان به موقع اقدام نماید.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.